

MICHEL KRIELAARS

Het gevoel een vervangkind te zijn

De Russische kinderboekenschrijver Kornej Tsjoeikovski ging zijn hele leven gebukt onder zijn afkomst als buitenechtelijk kind. De schaamte daarover maakte hem onzeker, maar stimuleerde ook zijn creativiteit, waardoor hij een wereldberoemd auteur kon worden. Om dieper tot zijn tweeslachtige geest door te dringen, verdiepte ik me in het boek *Schaamte. Over de eenzaamheid en het zwijgen achter de voordeur* van journalist Teus Lebbing. Ik kreeg het door een gelukkig toeval in handen en het confronteerde me onverwacht met mezelf.

Jarenlang schaamde Lebbing (1971) zich ervoor dat haar vader op zijn 35ste suïcide had gepleegd, terwijl zij toen zelf nog in de buik van haar moeder zat. Aanvankelijk kreeg ze te horen dat hij aan een ziekte was overleden, maar rond haar twaalfde kwam de waarheid boven tafel. En die was des te bitterder. Want nadat haar moeder een doodgeboren kind ter wereld had gebracht - ze had al een zoontje van twee - en ze op advies van de huisarts opnieuw zwanger was geraakt, kon haar toch al zwaarmoedige vader, een journalist die psychologie had gestudeerd, het leven niet meer aan.

Sinds die onthulling werd Lebbing bevangen door een diep schaamtegevoel. Op het gymnasium en tijdens haar studie voelde ze zich geïsoleerd en eenzaam, terwijl ze het tegendeel liet merken en de vrolijke Francien uithing.

Ze voelde zich geïsoleerd en eenzaam, terwijl ze het tegendeel liet merken

Le leidde een succesvol leven, tot ze zich tijdens een interview met Hanneke Groenteman ook professioneel klein en waardeloos voelde. Vanaf dat moment besloot ze mensen te gaan interviewen over hun schaamtegevoelens. Toen ze naar aanleiding van die interviews ook zelf werd geïnterviewd, kon ze ineens openhartig over haar vaders zelfmoord vertellen. Alsof ze daarmee, na jarenlange aarzeling, eindelijk een sprong naar de vrijheid maakte. Eenmaal vrij, begon ze aan haar boek.

In *Schaamte* doet ze haar verhaal mede aan de hand van interviews met onder meer psychiater Bram Bakker, topschaatser Mark Tuitert, levenseindecoach Leonie Vogels en fotograaf Ilvy Njokiktjien. Allen zijn op een gegeven moment overmand door schaamtegevoel, dat altijd iets met hun ouders te maken blijkt te hebben. Waar Bakker door zijn schaamte vastliep in zijn werk, ontleende Mark er juist de kracht voor topprestaties aan en leerde Vogels haar pijn van zich af te schudden door zo openhartig mogelijk te zijn.

Die interviews moeten Lebbings eigen verhaal versterken. Maar eigenlijk is dat helemaal niet nodig, want dat van haar eigen ouders is exemplarisch voor iedereen.

Zelf herkende ik iets in haar andere trauma: dat van een vervangkind. Zo meende Lebbing altijd aardig te moeten zijn, omdat ze haar bestaan dankte aan haar doodgeboren broertje. Misschien nog wel meer dan door de suïcide van haar vader, werd ze hierdoor bepaald. Daar kwam ook nog bij dat haar moeder het niet alleen moeilijk had door de dood van haar man, maar ook door haar kinderjaren in een jappenkamp.

Volgens Lebbing wordt 95 procent van onze gedachten, emoties en acties aangestuurd door ons onbewuste brein, wat alles nog ingewikkelder maakt. Want als *Schaamte* iets duidelijk maakt, is dat we geleid worden door krachten waar we helemaal geen vat op hebben. Dat juist zoiets tot grote kunst kan leiden, zoals bij Tsjoeikovski, is een schamele troost.